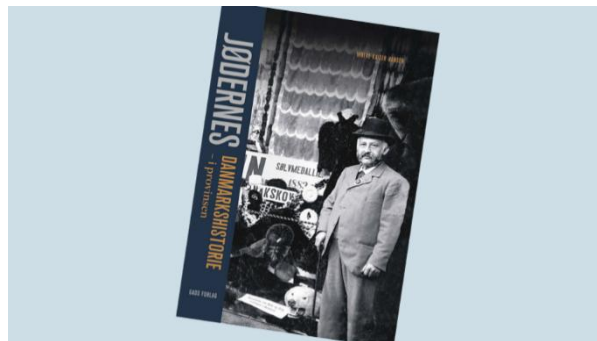

Imponerende og detaljerigt værk skildrer de danske jøders forsvundne kultur

Vibeke Kaiser-Hansens imponerende bog "Jødernes danmarkshistorie - i provinsen" er det første større værk, der belyser emnet.

Af Claus Grymer, journalist og forfatter, venligst "Sakset" fra Kristeligt Dagblad den 18. november.

Kaiser-Hansen er en god og engageret formidler. Et glimrende - og alsidigt - illustrationsmateriale bidrager yderligere til den levende præsentation, skriver anmelder Claus Grymer blandt andet om værket.

De færreste er formodentlig klar over, hvor vigtig den jødiske kultur og de jødiske netværk var i 1700- og 1800-tallets Europa. Men det var en kultur, der stort set forsvandt under holocaust, hvor to tredjedele af Europas jøder omkom, og mange andre blev jaget på flugt.

Museumsinspektør og ph.d. i historie Vibeke Kaiser-Hansen giver i bogen "Jødernes danmarkshistorie - i provinsen" en indsigtsfuldt og detaljemættet skildring af den forsvundne kultur. Hun har gjort det med afsæt i et omfattende materiale bestående af lokale, regionale og statslige kilder samt aviser. Hun fremhæver, at tilgangen er kulturhistorisk - ikke religionshistorisk.

Det imponerende værk beretter om jøderne "og deres kristne medborgere" i danske købstæder i 1800-tallet - og om de to gruppers gensidige påvirkning. Bogen omhandler en tid, hvor den jødiske kultur var stærk nok til at krydse de europæiske landegrænser. Og som Vibeke Kaiser-Hansen skriver, øvede den "indflydelse på samfundene på en måde, det i dag kan være svært at forstå". Også herhjemme prægedes samfundet af den jødiske kultur.

Vibeke Kaiser-Hansen: Jødernes danmarkshistorie - i provinsen. 296 sider. Illustreret. Kroner 349,95. Gads Forlag.

Bonusinfo om bogen og historien:

Indtil 1900-tallet udgjorde jøderne det største religiøse mindretal i Danmark. Hidtil har opmærksomheden især været rettet mod jøderne i København. Den skævhed retter Vibeke Kaiser-Hansen op på, idet hun beskæftiger sig med forholdene i Fredericia, Randers og Aalborg, "som udgjorde scenen for en stor og vigtig del af det danske jødiske liv uden for København". Bogen er angiveligt det første større værk om jødisk liv i den danske provins.

Indfaldsvinklerne til skildringerne er mangfoldige, blandt andet spiseregler, sabbat, landjøderne – et urbant indslag på landet – den jødiske rejseaktivitet, jødisk handelsvirksomhed i provinsen, finansieringsvirksomhed, skolegang, jødisk religionsundervisning, jødiske ægteskaber, religiøst blandede ægteskaber, selskabelighed og meget mere.

Overordnet er det en historie om integration, om rummelighed over for en anden virkelighed end den mest kendte – dog ikke uden konflikter mellem jøder og kristne. Alt sammen fortalt i en enkel og imødekomende stil, saglig uden at være farveløs.

I de første par årtier af 1800-tallet var over en fjerdedel af jøderne i Fredericia, Randers og Aalborg udenlandske indvandrere. Ifølge kilderne medvirkede Napoleonskrigene til jødernes opbrud fra hjemstavnen. På de mosaiske mandtalslister i Randers er der således ud for navnet Sina Berg noteret: "Indkommet hertil som Flygtning fra Hamborg formedelst denne Stads Besættelse af fjendtlige Tropper."

Også senere i århundredet fik krigshandlinger konsekvenser for den jødiske bosætning. Dette gjaldt især Fredericia, der som militær fæstningsby var centralt placeret i krigshandlingerne i både Treårskrigen fra 1848 til 1850/51 samt i krigen i 1864. De fleste af byens indbyggere måtte flygte, herunder mange jøder. Indtrykket er dog, at de hurtigt vendte tilbage, og at det mosaiske menighedsliv ligeledes hurtigt blev reetableret.

Med en anordning fra 1814 blev jøder i Danmark erhvervsmæssigt ligestillet med andre borgere. Men i hele 1800-tallet adskilte erhvervsfordelingen blandt jøderne i Fredericia, Randers og Aalborg sig markant fra den, der gjaldt blandt andre borgere. Jøderne var repræsenteret i langt færre erhvervsgrupper. Hovedparten ernærede sig ved handel og vareomsætning.

Omtale af konkrete skæbner gør historien nærværende. Det er Vibeke Kaiser-Hansen meget opmærksom på. Hun fortæller ikke blot overordnet om kategorier som indvandring, erhverv, skolegang og ægteskab, men skriver også – mere eller mindre udførligt – om nogle af de involverede personer.

Et eksempel er den spektakulære beretning om jøden Isidor Henius (1820-1901), der fødtes i Torun i det nuværende Polen, og som ung kom til Danmark, hvor han var med til etablere landets første dampbrænderi. Det lå i København. Efterfølgende fik han lignende opgaver forskellige andre steder i landet. Han blev en markant figur i forbindelse med industriel spiritusfremstilling i Danmark. I det hele taget var han en meget aktiv erhvervsmand. I 1873 købte han Aalborg Dampmølle, var medstifter af Aalborg Amts Svineslagteri – og desuden medlem af Aalborg Byråd.

Vibeke Kaiser-Hansen kommer rundt i mange hjørner af sit emne. Umiddelbart er det ikke muligt at pege på en sammenhæng, som hun ikke har udforsket. Men selv det tilsyneladende mest uanselige kan fortælle noget væsentligt. Overlæsset virker hendes bog ikke. Kaiser-Hansen er en god og engageret formidler. Et glimrende – og alsidigt – illustrationsmateriale bidrager yderligere til den levende præsentation, som kendetegner bogen.